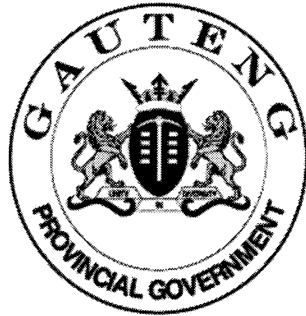

**SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**

**OCTOBER / NOVEMBER
OKTOBER / NOVEMBER**

2004

**SESOTHO PUO YA LAPENG
BOEMO BO PHAHAMENG**

Pampiri ya Bobedi

HG

111-1/2

11 pages

SESOTHO FIRST LANG HG: Paper 2

**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG

HLAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG

SESOTHO PUO YA LAPENG
BOEMO BO PHAHAMENG
(Pampiri ya Bobedi)

NAKO: dihora tse 3

MATSHWAO: 100

DITAELO:

- Pampiri ena e na le dikarolo tse THARO e leng A,B,le C.
- Karolong A o tlamehile ho araba Potso 1
- Ho Potso 2 kgetha mme o arabe dipotso tse PEDI ho dithothokiso tse nne tse qotsitsweng.
- Karolong B kgetha potso e le nngwe feela le Karolong ya C kgetha potso e le nngwe.
- Dipotsong tse pedi tseo o di arabang ho karolo B le C e nngwe e be ya dipotso tse kgutshwane ha nngwe e le ya moqoqo.
- Kgetha dipotso tsa hao ka hloko.

KAROLO YA A
DITHOTHOKISO

POTSO 1

O tlamehile ho araba potso ena:

Bala qotso ena ka hloko o nto araba dipotso tse e hlahlamang.

Moroka koletjheng	
Mabalane, Manyatseng ha Lenyatsa, re a sutha, re a siruha, Qhoweng Thaba- Ntsho ha Moroka re habile, ha re ikutiwe hantle Batswadi ba itlhotlhora dipatjhe, ba nyeka matsete, ba bile ba qabana Rona re ipatla Moroka , batswadi le ha pelo di ka ruruha	3
Ho bala, ho ngola le dipalo Moroka ke pabala Mmampodi; Mesuwe ke boKgware, kgowa sa enwa motho ke leshala. Mothibatsela, momotela sa dipapadi, thatohatsi ya barutwana; Mahabane le Ramagaga ke tsa dipuo ditsebi, nnete bompodi	6

Wa Ila molodi : N.S. Litabe

- 1.1 Sehlooho sa thothokiso ena ke Moroka koletjheng. Ho ya ka wena Moroka moo ho ne ho etswa eng?

(1)

Phetla.

- 1.2 Tatelano ya mantswa, moleng wa pele e supa bokgeleke ba bothothokisi jwang? (1)
- 1.3 Qolla mola moo ho sebedisitsweng poeletsamodumo. (1)
- 1.4 Sethothokisi se sebedisitse mekgabiso ya puo efe meleng e latelang?
- 1.4.1 Moroka ke pabala (1)
- 1.4.2 ...kgowa sa enwa motho ke leshala (1)
- 1.5 Kganyetsano e sebedisitswe hokae? Bohlokwa ba yona ke bofe? (3)
- 1.6 Qolla mola moo ho sebedisitsweng lepata. (1)
- 1.7 Ditemana tsena tse pedi di kgaba ka bokgeleke ba bothothokisi bofe?
Kgetha karabo e nepahetseng ka masakeng
(raeme, morethetho, thapallo/phetapheto) (1)
- [10]

POTSO 2

Potsong ena ho qotsitswe dithothokiso tse nne, kgetha mme o arabe tse PEDI feela.

Tlhaka Ya Basotho : P. T.P.K Maboea

2.1 Bala qotso e latelang o nto araba dipotso:

Ntho makgakgarapa towe, Botle bo kae, ramahwasha? Ho nna botle ke ho itseba,	3
Ho tseba seo ke leng sona, Bokgabane ke mmala wa ka, Wena ha o iphetolaka tjee?	6
Ha nka tseba sepheo sa hao, Ka tseba seo o se tjantjellang, Ka ho iphetolaka mmala boo.	9
Botaleng o motala, Bofubedung o mofubedu.	
Phetsa, ke a tshwere mano a hao, O nkwe lekokong la nku, O motsomi wa meya ya batho.	12

- 2.1.1 Sehlooho sa thothokiso ee ke sefe? (1)
- 2.1.2 Thothokiso ee ke ya mofuta ofe, hobaneng o realo. (2)
- 2.1.3 Kgefutsohare e sebedisitswe meleng efe e MMEDI? (2)
- 2.1.4 Hobaneng sethothokisi se sebedisitse lebotsi moleng 2 le 6? (2)

- 2.1.5 Ke letshwao lefe la bothothokisi le sebedisitsweng moleng wa 5? (2)
- 2.1.6 Ho sebedisitswe mokgabiso wa puo ofe moleng wa 12? (2)
- 2.1.7 Ke makgohledi afe a MABEDI a sebedisitsweng temaneng ya pele? Hobaneng ha o realo? (2)
- 2.1.8 Hlalosa se bolelwang moleng wa 13. (2)
- [15]**

2.2. Bala ditemana tse latelang o nto araba dipotso

Ha ke o hopola ke a tsekela, Moya o tlabikelwa ke tshotleho, O sitwa ho tsitsa bohareng ba ka, Ke iphumana ke le fatsheng la komello, Mahwatateng ho se metsi le semela, Nyora le ntshotla le ntlhokisa kgotso, Hoba ke nyoretswe wena moratuwa.	5
Ha nka lebala tsa mehla e fetileng, Nka kopa lefatshe ho ngamoha ke kene. Ke tsa menyaka le dihalleluya, Ho eso fihle meso ya ditshehlo Le ditsikitlano tsa meno, Nka o hopotsa tsona wa qaboleha.	10
O hopola ngwaha e le wa 1973, E le wa mahlohonolo motseng weso, Ho fihlile hlopha sa mehaladitwe, Ntho di dikile hare leebakgorwana, Nonyana tsa mawatleng ho bopeha! Tjhebo ya mahlo a yona e jwang na? E kena pelong e tjhatjhametse, Maikutlo a o tlohele a ye le yona, Bophelo ba lena lefatshe bo o felle, O bone fatshe la menyaka o sa le tsebe, Se o rwale setsokotsane se o fhlise, Le ka kwano le sale le makama a lona.	15 20 25

- 2.2.1 Sehlooho sa thothokiso ee ke sefe? (1)
- 2.2.2 Mefuteng ya dithothokiso, ee ke ya mofuta ofe? Hobaneng o realo? (3)
- 2.2.3 Ke moleng ofe temaneng ya bobedi moo ho sebedisitsweng enjambamente / mola o tswelang, hona e sebedisitswe ka sepheo sefe? (3)
- 2.2.4 Sethothokisi se sebedisitse phetapheto ya moelelo mantsweng afe temeng ya pele. (2)
- 2.2.5 **Mehaladitwe** eo ho buuwang ka yona moleng wa 16 hantlentle ke eng? (2)

2.2.6 Qotsa mela moo ho sebedisitsweng matshwao a bothothokiso ana:

- (a) Tlohelo (1)
- (b) Lebotsi (1)
- (c) Anastrofi / Tatelano ya mantswe e sa tlwaelehang (1)
- (d) Karaburetso ya pono (1)

[15]

2.3 Bala ditemathothokiso tse latelang o ntano araba dipotso.

Lailai! Mello e mmedi lerallaneng, Le okametswe ke moru o motsho tsho! Mafahla ke ha a ne a hlwella thaba, Ha thwe butleng, emang hona moo, Le be le bone hareng ba thaba ena, Ho lefifi le moru o a tshabeha, E sa le mafahla eso a eme moo.	3 6
Homme a kgabisitse na mafahla ana, Thaba botle ba yona e bo kga mona, Kananelo ke teboho e hlahiswang, Ho fana ka tshireletso le paballo, Ka hohle mohaho o dikile mafahla, Kobo e a apesitse ho phema kotsi, Kobontle ya ho apolwa e apeswe.	9 12

- 2.3.1 Sehlooho sa thothokiso ee ke sefe? (2)
- 2.3.2 Ke letshwao lefe la bothothokisi le sebedisitsweng moleng wa pele? (2)
- 2.3.3 Qotsong ee ho buuwa ka mafahla. Mafahla aa ke bomang/ eng? (2)
- 2.3.4 Mola wa 13 le 14 ho na le phetapheto. Ke ya mofuta ofe? (2)
- 2.3.5 Totobatsa moo ho sebedisitsweng anastrofi thothokisong ena? (2)
- 2.3.6 Moleng wa 14 ho sebedisitswe mokgabiso ofe wa puo? (2)
- 2.3.7 Hlaqisa karaburetso ya motsamao wa mmele moo e sebedisitsweng, o be o totobatse le bohlokwa ba yona. (3)

[15]

2.4 Bala thothokiso ena o ntano araba dipotso.

Kgele! Bodutu ba tla ba ngorohela! Bonnotshing bona ke tlhonomo feela, Thabo le Kgotso ke tse nyoretsweng ke nna, Sediba se kollang kgotso se fumanwa kae? O a utlwa he, Moshana wa nnepa, Pele ka ka nyarela, ka kgolwa molodi. "Hukuthu,hukuthu,hukuthu!" Tjhe, jwale ke hare dilomong. "Nna ke tailwe,nna ke tailwe haholo"	5
Utlwa molaetsa wa lentswe le phefa, Lentswe le phefa, mojaraditaba, Eo ke yena motswalle wa kgotso, Ke LEEBA morena wa dilomong, Mohapeloa, o ntlhabile hantle pelong, Wa nkatametsa dilomong ha leeba lena	10 15
Jwale ke tatile ke matasatasa, Nka nka eng ke e tswake le eng Ho leboha wena Mohapeloa, sefonthwane? O rakelello e tletseng melodi, Ke kgahlwa ke makodilo a hao, Ka tlallwa ke melodi, bodutu ba swaba, Ke theile tsebe e lethwethwe,sebata, Ke sekehetse kelello ya hao tsebe, E otlala tebong ba pelo sa nota, Wa nkgopotsa tsa moya wa leboya, Wa kgwedi tsa boPhupu le boPhuptjane, Ha o re moshanyana se llele ho disa, Jwale ka ananela ka ja monate, Ke tlhohetse lepotlapotla keletsong eo, Etswe lepotlapotla le ja podi.	20 25 30

Totobatsa dintlha tse pakang ka moo bonono / bokgabo ba bothothokisi bo hlahang ka teng qotsong ena. Ithuse ka lenane / dintlha tsena:

- 2.4.1 Mola wa thothokiso
- 2.4.2 Kgokahanyo ya mela
- 2.4.3 Karaburetso
- 2.4.4 Mekgabiso ya puo.

[15]

MATSHWAO A KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B
TSHWANTSHISO**

POTSO 3

Kgetha potso e le NNGWE feela karolong ena. Ha o araba potso ya dipotso tse kgutshwane o tlameha ho araba potso ya moqoqo ho karolo C, **kapa** ha o kgetha potso ya moqoqo karolong ena o tla araba potso ya dipotso tse kgutshwane ho karolo C.

Leru le lefubedu – T.W.D. Mohapi

3.1 Bala diqotso tsena ka hloko ebe o araba dipotso tse botsitsweng.

Qotso A

Casalis le Dyke ba bitseditse mona ho tla mpalla lengolo lena ha Moshweshwe.

Moshweshwe: Ke le bitseditse mona ho tla mpalla lengolo lena (*a le fetisetsa ho Casalis*) e le hore re utlwe tsa lona. Ho bonahala hantle hore kgotso e matla mahareng a rona le Manyesemane ha esale Sir Harry a tloswa

Casalis: Na nka bala lengolo morena? (*Moshweshwe a dumela ka hlooho.*) Lengolo lena le baleha tjena: Ke bolleletswe ke bobare hore wena Moshweshwe o morena e moholo, o monna ya lokileng, empa ke eellwa hore Basotho, e leng setjhaba sa hao, ke mashodu. Taba ena ha re e dumelle, mme ke tlile ho tla e fedisa, le ho tla thea kgotso mahareng a hao le baahisani ba hao, ha ebe nka kgona....ha ke na ho thola.. .empa ke tla batla dikgomo tse sekete le dipere tse sekete,mme di iswe ha Moemedi wa Borithani pele matsatsi a mararo a feta....Ha le sa phethise ena taba ke tla lokela ho hapa dikgomo tsa lona tse dikete tse tharo, mme ke be ke bolaye setjhaba sa hao ,ke senye le masaka a lona. Ke utlwa ke le mohau ho ka etsa ketso ena, empa ke moromuwa. Jwale... morena...ho tswa ho wena....hore o ipoloke wena le setjhaba sa hao. Re tla le rititla ka mora letsatsi la boraro.Ke nna Sir George ya keneng maamong a Sir Harry.

Makwanyane: Ha ho ka nqane ntwana e tla tlameha hore e hlanakwe. Ke a bona ba re lebetse.

Moshweshwe: Ke sa e hana ntwana banna. Re a leboha Casalis....Ha re romeleng dikgomo tseo le dipere tsa tsona. Enwa e motjha o re tlela ka tse mpe ha re ahisaneng ka kgotso, ntwana e tlisa tlala.

3.1.1 "Ke le bitseditse mona ho tla mpalla lengolo lena...." Ke Moshweshwe ho Casalis le Dyke. Badisisa dikahare tsena mme o utulle botho ba mongodi wa lengolo lena. (4)

3.1.2 Casalis ya hlahellang mona e ne e le mang? (1)

3.1.3 Hoba Sir George a hlole Basotho qeto eo Moshweshwe a ileng a e nka ke efe? Fana ka dintlha tse THARO. (6)

Qotso B

Thaba Bosiu	
Makwanyane:	Morena, naha e fetohile. Setjhaba se a tletleba. Naha e omeletse, ha ho pula.
Moshweshwe:	Ke lekile ka hohle, Makwanyane, ho kgotsofatsa setjhaba...empa bona ho etsahalang. Ba bang ba ntja direthe....ba bang....
Makwanyane:	Ruri, ntate ha re eso bone tlala e kana ha esale, ebe....
Moshweshwe:	Ha setjhaba se sa hlomphe morena wa sona, badimo ba a se furalla. Komello ena e batla kutlwano mme e tla fela:..le bona boMmantsopa ba hlolehile ho dupa pula.....ba kae ha esale ke re ba bitswe hape?
Makwanyane:	Ke laetse hore ba bitswe, mohlomong ba tseleng. Atjhe, ra tla ra shwa ke tlala ka nnete. Na morena o utlwetse....
Moshweshwe:	Ke tla utlwa jwang hara dillo tse kaakaa....
Makwanyane:	Tlala e kgannetse bana ba hao,ntate, ho ya hlasela Maburu mane Makeleketla le Thaba Ntsho ba....
Moshweshwe:	Jwale ba batla eng....
Makwanyane:	Morena, lephako le ba mathisa le naha yohle. Masimo ha a na dimela, didiba ha di sa kolla metsi. Mohokare e se eka molatswana, jwang bo metse ka hara yona.
Moshweshwe:	Mmantsopa o hlolehile ho bua le badimo....o lekile tsohle, o entse matsapa ohle. Ha a tsamaye mona naheng ya ka, ha ke mmatle...

- 3.1.4 Thaba-Bosiu e bohlokwa jwang setjhabeng sa Basotho? (2)
- 3.1.5 Qotsong moo Makwanyane o bua ka ho tletleba ha setjhaba. Hobaneng ha setjhaba se tletleba? (2)
- 3.1.6 Ho omella ha naha ho ka ba le ditholwana tse bosula setjhabeng sa Basotho. Ho omella hona ha naha ho ka ama setjhaba jwang? (2)
- 3.1.7 Hobaneng morena Moshweshwe a ile a leleka Mmantsopa naheng ya hae? (2)
- 3.1.8 Mmantsopa enwa eo ho buuwang ka yena o se a ile a noha ha badimo ba halefetse morena. Ke dife tseo badimo ba halefisitsweng ke tsona? (3)
- 3.1.9 Hlalosa dipolelo tsena:
- (a) ba bang ba ntja direthe (2)
- (b) lephako le ba mathisa le naha yohle (2)

- 3.1.10 Bontsha ka moo mongodi a re hlahisetsang semelo sa dibapadi tse hlahellang qotsong ee?

(4)
[30]

KAPA

- 3.2 Kgohlano e nkuwa e le tshiya ya tshwantshiso. Bontsha ka moo mongodi a re hlahisetsang kgohlano ka teng tlasa dihlooho tse latelang:

- 3.2.1 Moedi le dintwa pakeng tsa Basotho le Maburu. (10)
3.2.2 Moshweshwe le baruti (10)
3.2.3 Lengolo le tswang ho Moshweshwe ho ya Borithane (10)

MATSHWAO A KAROLO YA B: [30]

KAROLO YA C PADI

Araba potso e le NNGWE feela karolong ena. Ha o kgethile ya dipotso tse kgutshwane Karolong ya B ka hodimo, mona araba ya moqoqo. Ha o kgethile ya moqoqo karolong ya B ka hodimo mona araba ya dipotso tse kgutshwane.

POTSO 4

Mehaladitwe ha e eketheha – T. Mafata

- 4.1 Bala diqotso tse latelang o nto araba dipotso.

Qotso A

Hoba ba qete ho potoloha le metse ba ithoka, mme ba qhalane, Theko a fihla hae a nonne ebile a shebahala a se a le moleletsana ho feta pele. A bolela hore hlooho yane e neng e mo tshwere ha a ne a tloha hae e ne e mo tlohele hoba a fihle mophatong. E ne e se e le dikgwedi tse hlano, tse tletseng jwale e mo tlohetse.

Mmampholane yena mafelo a selemo a ne a mo fumana a holofetse ka lehlakoreng la letsoho le letshehadi, a se a nyoketsa ha a tsamaya ebile letsoho le se le sa tshware.

Ho fihla ha Theko a phela hantle ha eketsa thabo ya lelapa, ka ha matsatsing a sa tswa feta le ne le ikgapetse thoriso ka Kgama moketeng wa ditumediso, la ba la hlaha le ha ho buuwa ka dithoko tsa makolwane.

Ho sa le jwalo, diphetho tsa dihlahlobo tsa tswa, mme Kgama a hlaha a le boemong bo ka hodimodimo ho bohle sekolong sa bona. Sena sa tswala thabo e fetisisang ho babo, esita le ho ba neng ba mo kgotshe moya ka lebaka la diketsahalo tsa pele ho moo. Melaetsa ya theoha Santa Peterose e mo lebohela e bile e kgothaletsa batswadi ho mo romela teng ho ya tlatsa diforomo tsa ho ya sekolong se mahareng. E ne e bile e jere le dikgakanyo tsa hore o tla tla ruta hona Santa Peterose mohla a phethileng dithuto tsa hae.

Taba ena ya kgahla ditsebe, esita le kelello, lelapa ha le e okamela. Ba bona e le lehlohonolo la mohlolo hore ebe e mong wa bana ba bona o ne a ka fihlela boemo ba mofuta oo. Le Kgama ha a bua a re o ipatia a hlweletse hodimodimo ho kalana ya thuto. Ka mabaka ana ha etswa ditlhopho tsohle tse hlokaahalang; mme yaba mathwasong a selemo se latelang seo o romelwa Phatlatsheue.

- 4.1.1 Lapeng ha Mofifi le Mmakgama ho bonahala e le thabo feela. Se thabisitseng malapa aa ke sefe? (2)
- 4.1.2 Hobaneng Theko a qetelletse a ile lebollong ha Kgama yena a kena sekolo? (2)
- 4.1.3 Ngaka e ileng ya sebetsa Theko pele a iswa lebollong e ne e le mang? (1)
- 4.1.4 Qolla diketsahalo ho bontsha ka moo mongodi a re hlahisetsang semelo sa baphetwa bana ho ya ka tikoloho ya pale.
- a) Kgama (5)
- b) Theko (5)
- c) Mmampholane (5)

Qotso B

Ditaba tsa ho nyamela ha Kgama tsa wela ditsebeng tsa ba pelo di tletseng mohau le ba pelo di tukang malakabe a bokgopo. Sehlopha sa pele sa eba le Mmakgama mesarelong ya hae mme sa mo thoba pelo ka ho re Kgama o tla nne a kgutle, mohlomong o tshwareletswe ke ditlhopho tse ngatangata, tseo a iphumaneng a lokela ho di etsa. Ba hloka moya wa botho bona ba re a se ke a ba hlodia ka mora wa hae ya rutehileng haholo.

Ha isaisa, tse ding ditaba tsa hlaha Popa di kuma hore monna ya bitswang Hlajwane le yena o nyameletswe ke ngwananyana ya neng a ntse a dula ha hae. Ngwanana eo o ne a ile a tloha hae a re o sa ilo tlatsa diforomo tsa sekolo.

Ho ne ho bile ho thwe letsatsing le etellang pele la ho nyamela ha hae o ne a bonwe a ena le moshanyana dithoteng tsa Popa. Ba neng ba ba bone ba ne ba hlalosa hore ba ne ba eso ka ba bona bana ba itshwereng hampe hakaalo. Pale ya bona e ne e phetilwe hakana feela, ho sa ka ha qaqiswa hantle na ba ne ba bonwe ha ba etsa eng hore ho tle ho thwe ba itshwere hampe. Hape ho ne ho utlwahtse hore Hlajwane o ne a utlwile ka tsa ho nyamela ha Kgama mme a ikemiseditse ho ya ba batla.

Ditaba tsa ho nyamela ha Kgama, mmoho le pale ena, tsa kibaetsa pelo ya Dibakiso ka mafika a thohako le tlontlolo. O ne a bela ke kgalefo, a hlanya ke bohloko, a thothomela ke letswalo. Teng ha a utlwa ho thwe o ne a nyametse le ngwanana ha re a yo tjheka monatja a o je, a ipolaye. Ho ne ho le thata ruri ho yena ho fumana se neng se qetelletse se mo lebaditse matsoloboto ao ba neng ba fetile hara ona ka botshepehi ba le babedi.

- 4.1.5 Batho ba motseng wa Mohlakeng ba bang hobaneng ba ne ba sa utiwele Mmakgama bohloko ka ho nyamela ha Kgama. (2)

- 4.1.6 Ngwananyana eo ho buuwang ka yena moo e ne e le mang? (1)
- 4.1.7 Pheletso ya Kgama le ngwananyana enwa ebile efe? Fana ka dintlha tse PEDI. (4)
- 4.1.8 Ho ya ka maemo a bophelo kajeno, le maikutlo a hao ke afe mabapi le boitshwaro ba baphetwa baa? (2)
- 4.1.9 Dibakiso ya hlahellang moo o amana jwang le Kgama? (1)
- [30]**

KAPA

4.2 Diketsahalo tsa mongodi di tsamaelana hantle le tikoloho eo a re raletseng yona. Qoqa hakgutshwanyane ka semelo sa baphetwa ba latelang.

- 4.2.1 Mafikeng (10)
- 4.2.2 Mohlahlobi wa dikolo (10)
- 4.2.3 Sentebaleng (10)

MATSHWAO A KAROLO YA C: [30]

MATSHWAO A PAMPIRI YOHLE: 100